

EEN VERFRISSEND BREDE KIJK OP DE ACTUELE KUNSTFILOSOFIE

Thomas Crombez, *Wat er gebeurde na de moord op de kunst. Een inleiding tot de actuele kunstfilosofie*. Borgerhout, Letterwerk, 2018, 280 p., ISBN 9789082894219, €25.00

Zijn vorige boek, *De moord op de kunst. Een historische inleiding tot de kunstfilosofie*, bouwde auteur Thomas Crombez op rond de stelling dat filosofen de kunst hebben vermoord. De opmerkelijke titel verwees naar de gekende doodverklaringen van de kunst door denkers als Hegel en later ook Arthur Danto. Geen van hen beweerde ooit dat er geen kunst meer zou zijn, maar na 1900 werd het wel steeds moeilijker om haar eigenheid en bestaansreden te verklaren. Wellicht om die reden is er nooit méér over kunst nagedacht en geschreven dan in de twintigste eeuw. Het boek over de moord vroeg dus om een vervolg.

In *Wat er gebeurde na de moord op de kunst* gaat Crombez na hoe die actuele kunsttheorieën er uitzien. De twintigste eeuw kende een steeds heterogener kunstenveld, met een ware explosie aan theorieën, standpunten, visies en kritieken tot gevolg. Om daarin enige orde te scheppen koos Crombez voor een indeling in tien velden. Die velden dekken evenzoveel disciplinaire flanken af van het denken over kunst, dat zich niet langer beperkt tot de filosofie alleen. Ook de antropologie, de psychoanalyse, de literatuurwetenschappen, de politicologie en vele andere wetenschappen drukten hun stempel op het hedendaagse kunstbegrip.

Deze indeling vormt de grootste kracht van dit boek, omdat de velden een uitzonderlijk brede waaier aan ideeën toelaten. Soortgelijke handboeken beperken zich doorgaans tot filosofische theorieën. Of ze profileren zich, andersom, als meer nichegerichte benaderingen. De indeling van Crombez is misschien arbitrair (daarover hieronder meer), maar weet wel een overzicht te bieden. Die overzichtelijkheid wordt versterkt door het gebruik van kleine getekende portretjes in de marge. Doorheen het hele boek zie je die portretjes opduiken telkens wanneer een toonaangevend auteur vermeld wordt. Zo springen op een speelse manier (historische) kruisverbanden in het oog die anders misschien verloren zouden gaan doordat het boek geen strikt chronologische structuur aanhoudt. In het hoofdstuk over Susan Sontag herken je bijvoorbeeld het portret van Walter Benjamin, over wie ze een essay schreef (p. 193). Samen met de biografische situering waarmee elke nieuwe hoofdfiguur wordt ingeleid, vergroot dat de persoonlijke betrokkenheid. De theorieën krijgen letterlijk en figuurlijk een gezicht. Bovendien begint elk hoofdstuk - elk veld dus - met een grafisch heldere tijdlijn waarin dezelfde herkenbare portretjes terugkeren. Zo smelten de velden voor je ogen samen tot een grote familie van verre en dichte verwanten, en krijgt het geheel iets van een eigensoortige stamboom.

Crombez heeft ook duidelijk nagedacht over de keuze van de auteurs waarmee hij zijn velden bevolkt. Het relatief grote aandeel van vrouwen en mensen van kleur valt op, net als het ontbreken van enkele grote namen die in soortgelijke overzichten vaak een hoofdrol spelen. De spaarzame aanwezigheid van 'oude witte mannen' van de analytische strekking, zoals Richard Wollheim, Nelson Goodman, Roger Scruton en anderen, is opmerkelijk (hoewel het namenregister toont dat sommigen van hen wel ergens een plaatsje kregen). Maar ook een aantal *usual suspects* uit de continentale hoek blinken uit in afwezigheid. Theodor Adorno, Hans-Georg Gadamer, Jürgen Habermas en Jacques Rancière, om er maar enkele te noemen, blijken spoorloos na de moord op de kunst. Je zou bijna denken dat ze verdacht zijn.

Maar dit is een weloverwogen keuze. De staalkaart van Crombez past binnen het nieuwe feministische en postkoloniale academische denken. Door minder gekende of voor de hand liggende auteurs aan het woord te laten, bewijst hij meteen ook zijn punt: dat de twintigste en eenentwintigste eeuw verrassend uiteenlopende perspectieven op de kunst hebben voortgebracht. Het construeren van een overzicht betekent onvermijdelijk steeds het herschrijven van onze blik op die recente geschiedenis. En omdat het een recente geschiedenis betreft, toont die zich nog meer elastisch en boetseerbaar.

Los van de ideologische agenda is het ook gewoon interessant om meer te weten te komen over figuren die elders uit de boot vallen. Denkers als Aimé Césaire, Toni Morrison, Sarat Maharaj en Vilém Flusser krijgen een eigen tak in de grote heterogene stamboom. Ook iets oudere, maar evenzeer onverwachte figuren als Johan Huizinga en Suzanne Langer kregen een prominente plaats in het overzicht. Die keuzes zijn erg verfrissend.

Noodgedwongen zijn de besprekingen per auteur beknopt en eerder inleidend van aard. Ze dienen eerder als een kennismaking en hopelijk ook opstapje naar verdere, verdiepende lectuur. De auteur is zich hiervan bewust en geeft aan dat het vooral de bedoeling was om door de snelle opeenvolging van de vele figuren de verscheidenheid van het denken in het oog te doen springen (p. 8). Daarin slaagt dit boek met glans. De besprekingen zijn bovendien steeds helder geschreven en vervallen nooit in abstracte samenvattingen. Hoe beknopt ook, de ideeën en theorieën zijn behapbaar dankzij de vele concrete voorbeelden en de historische duiding aan het begin van elk hoofdstuk. Crombez schrikt er bovendien niet voor terug om zijn lezer af en toe bij de hand te nemen en expliciet uit te leggen wat er precies sterk of vernieuwend is aan de besproken werken. Zo schept hij reliëf en weet hij de lezer steeds opnieuw te enthousiasmeren. Hier merk je dat een ervaren docent aan het woord is die zijn studenten bij de les kan houden. Alleen al om die reden is dit boek een sterke aanrader.

Marlies DE MUNCK (Antwerpen)